

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено:	23.09.2011		
Орг. единица	Број	Грилог	Вредност
07	3646/1		

Примено:	07/06
Орг. единица:	707500
Број:	23.09.11
Грилог:	Потврс

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11) и член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11 и 51/11), министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **основи на општествените науки** за IV одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикеп.

АРХИВСКИ ПРИМЕРОК

**АДАПТИРАНА НАСТАВНА
ПРОГРАМА ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
МУЛТИХЕНДИКЕП**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ОСНОВИ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ НАУКИ

IV ОШТЕЛЕНИЕ

**ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ**

Скопје, 2011

1. ВОВЕД

Според Концепцијата и Наставниот план за деветгодишното основно воспитание и образование предметот основи на општествените науки е застапен во IV одделение. Наставната програма по основи на општествените науки опфаќа цели и содржини од повеќе подрачја. Исто така, наставната програма се надградува на содржините и активностите на учениците во I, II и III одделение од предметот запознавање на околината. Со изучувањето на наставниот предмет основи на општествените науки се создава основа за наставата по основи на општествените науки и основи на природните науки коишто учениците ќе ги изучуваат во погорните одделенија на основното училиште.

Предметот основи на општествените науки во IV одделение е задолжителен со 2 часа неделно, односно 72 часа годишно.

2. ЦЕЛИ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД ОД IV ДО V ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се поттикнува да усвојува знаење за општествената и природната околина;
- да се поттикнува да ги развива способностите за осознавање, доживување и вреднување на своето однесување и однесувањето на другите во општествената и културната средина, како и кон природната околина;
- да се воведува да ги анализира и објаснува појавите коишто се поврзани со проблеми во општествената, културната и природната средина;
- да призна дека постои заемна поврзаност/интеракција на општествените појави;
- да се поттикнува на самостојност и на развивање на самоодверба и одговорност;
- да се поттикнува да соработува со другите и активно да учествува во решавање на настанатите проблеми;
- да ги развива способностите за:
 - ❖ комуницирање (читање, пишување, изнесување свое мислење, истражување, избирање, вреднување, толкување на информации, споредување на мислења, слушање и сл.);
 - ❖ истражување (планирање, набљудување, класифицирање, анкетирање, уредување, споредување, користење на извори, изработка на извештаи и сл.);
 - ❖ соработка со другите (преземање улога на другите, одговорност, учество во групна работа, разбирање за другите, примане и почитување на другите, почитување на традициите и културата, грижа за другите и сл.).

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО IV ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да стекнува претстави за просторот во кој живеат и работат луѓето и во кој се одвиваат нивните меѓусебни односи (семејство, дом, општина);
- да развива способности за ориентација на географската карта за крајот во кој живее и пошироката околина, односно општината;
- да се запознава со основните природни и географски карактеристики во пошироката околина и нивното влијание на стопанството, културата и другите области во животот и работата на луѓето;
- да ја увиди пошироката просторна ориентација на својата околина и општините во Република Македонија и нејзиното окружување (информативно);
- да го осознава и споредува сегашниот општествен живот на луѓето во семејството и пошироката околина (општината) со животот и работата на луѓето во минатото;
- да развива чувство на почит кон историското наследство и традициите во локалната заедница;
- да развива свест за припадност кон семејството, општината и поширокото општество на Република Македонија;
- да се оспособува за активно учество во истражување на минатото со помош на користење на различни извори (Интернет, музејски предмети, стари слики, книжевни творби и сл.);
- да се запознава со културата како специфична карактеристика на секојдневниот живот на човекот;
- да ги создава и почитува културните и верските различности на луѓето во пошироката околина (општината);
- да се запознава со примери од македонската културна традиција, како и од традициите и културата на другите заедници во Република Македонија;
- да се поттикнува да истражува во непосредната околина и да користи различни облици за информирање и учење;
- да ги развива способностите за создавање на непосредната општествена средина (семејство, поширока околина/општина);
- да ги увидува условите за својата активност во групите со врениците, во паралелката во училиштето и пошироката средина;
- да ги познава и разбира основните човекови права и правата и одговорностите на ученикот;
- да ги разбира начините на соработка меѓу луѓето и меѓусебната поддршка во споредба со конфликтите, како и за решавање на конфликтите.

Тема I: Семейство, домаќинство и општество (ориентационо 28 часа)

Цели	Содржини	Пойми	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ▶ да ги проширува сознанијата за семејството како сродничка заедница; ▶ да умее да распознава основни видови на семејства; ▶ да ја осознае поврзаноста на семејниот живот и другите активности на луѓето; ▶ да ја увиди улогата на бракот како основа на семејството; ▶ да ги продлабочи знаењата за домот и домаќинството; ▶ да се поттикнува да ги сфати улогата, значењето функциите на домаќинството и активностите кои се извршуваат во него; ▶ да ги осознае карактеристиките на различни видови семејства и домаќинства;	Семеен живот Семејствата низ историјата и денес Улогите на родителите, старателите, децата Брачен живот и брачни улоги Видови семејства	Семејство и род Потесно и пошироко семејство Улога, воспитување, старател Брак, љубов, пол Сопружници-сопруг/сопруга	▪ Разговори по разгледување на семејни албуми-учениците ги посочуваат членовите на потесното семејство на фотографиј. ▪ Разговори за роднините и нивната заемна поврзаност. Со внимателно избрани илустрации ги именуваат членовите на семејството, го одредуваат нивното сродство (тој ми е брат, таа ми е сестра-имаме исти родители) - дијалошки метод). ▪ Вежби: воочување различни-различни видови семејства (низ илустрации, слики и примери од секојдневниот живот). ▪ Изработка на родово стебло (во оваа активност пожелно е вклучување на родителите на отворен час (креативно да изготват стебло користејќи различни материјали) - истражувачко-демонстративен метод. ▪ Разговори за домашните активности (фотографиј и илустрации кои прикажуваат семејна атмосфера и прикази на задолженија на членовите во семејството). ▪ Посета во семејство и воочување на должностите на членовите во семејството. ▪ Омиленото кагче во домот (дијалошки метод). ▪ Проектна активност: „Мојот родител”. ▪ Разговори: што правиме дома во текот на денот (дијалошки метод). ▪ Играње улоги: родители-деца (симулација).

▶ да ја осознае разликата помеѓу приватноста и јавноста; ▶ да ја увиди својата поврзаност со општеството преку различни начини на информирање; ▶ да ги почитува правилата на соживот и почитување на соседите и пријателите; ▶ да умее да ги препознава и користи услугите на институциите во населбата; ▶ да ја осознае намената на јавниот простор и соодветно да се однесува на јавно место; ▶ да го познава релјефот на населбата и околината; ▶ да знае да ги определува страните на светот во населените места (картографско описменување); ▶ да усвои знаења за ориентација и читање на географска карта на Република Македонија;	Животот во домаќинството Домаќинството и општеството	Дом, домаќинство, домаќинка, домаќин Сопственост Приватност Начини на информирање Дневни весници, радио, телевизација, Интернет	▪ Опишување на правата и должностите на родителите и децата (вежба за усно изразување). ▪ Објаснување на поимот право и должност низ игра и драматизација. ▪ Разговори за правата и одговорностите на ученикот во училиштето - изработуваат кодекс на однесување (потсетник за одговорностите и правата во училиштето). ▪ Вежба: заедно со родителите изработуваат правила на однесување во домот и во семејството. ▪ Објаснување на поимите „ЗАЕДНИЦА”, „ЗАЕДНО” -низ игра и драматизација. ▪ Истражување: како моите родители стапиле во брак. ▪ Разговори за празниците на мајчинството, татковството, љубовта (дијалошки метод). ▪ Домашното катче на мајка ми/татко ми (вежба за усно изразување - разговор за интересите на мајката/таткото, илустрирање на тема: ќе и подарам на мама/тато.....зошто таа/тој многу сака.... ▪ Играње улоги: домаќин/домаќинка. ▪ Планирање на домашниот буџет. Разговор за поделбата на работите во домот. ▪ Разговор на тема: Кој и што работи дома и на кој начин придонесува во семејството, како треба да се однесуваме кога не може да ни се исполнат барањата - се објаснуваат поимите скромност, толерантност и сл. ▪ Разговор за начинот на трошење на личните заштеди на ученикот: кога и зошто? (дијалошки метод).

▶ да ги препознава основните проблеми во населбата; ▶ да развива позитивни ставови за улогата на жителите во надминувањето на локалните проблеми.			▪ Разговор: Моето однесување во рамките на домаќинството (приватноста) и надвор од домаќинството. ▪ Драмагизација на текст со примери за позитивно и негативно однесување. ▪ Раговор за улогата на дневните весници, радиото, телевизјата, Интернетот и сл. ▪ Препознавање и именување различни видови медиуми. ▪ Следење на примери од секојдневниот живот со користење на електронски медиуми (демонстративен метод).

Тема II: Живеалишта и населби (ориентационо 22 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ▶ да ја осознае функцијата на живеалиштата на луѓето и потребата од грижата за нив; ▶ да го разбира значењето на соседите во животот; ▶ да се поттикнува и воспитува за добрососедски односи; ▶ да ги почитува правилата на соживот и почитување на соседите и пријателите; ▶ да умее да ги препознава и користи институциите во населбата; ▶ да ја осознае намената на јавниот простор и соодветно да се однесува на јавно место; ▶ да го познава релјефот на населбата и околината;	Видови живеалишта и нивното одржување Соседство и соседски односи Населбите и институциите во нив Природните фактори и животот на населбата	Стан/куќа/стан бена зграда Кукен совет Соседство, маала, другарство, солидарност, пристојност, гостољубивост, бонгтон Институции, месна заедница Јавно место	▪ Вежба на тема: Каде живеам - во куќа или во стан? (се користат соодветни илустрации и друг дидактички материјал). ▪ Пraveње илустрации за своето живеалиште, стан, куќа, станбена зграда и училиштето преку активност „направи сам“ (развивање вештини и навики). ▪ Изработка на макети на куќи и станбени згради - посочуваат во каков објект живеат, разговор на тема: Како се грижиме за нашите домови. ▪ Опис на соседството, релациите со соседите (вежба за усно изразување). ▪ Бон-тон извадоци - практична презентација и примена (текст метод, монологски и дијалогски). ▪ Учениците (на илустрации и фотографии) посочуваат кое однесување е прифатливо, а кое не е прифатливо. ▪ Посета на месна заедница-објаснување на поимот месна заедница (теренска настава). ▪ Изработка на релјеф на непосредната околина (практична вежба-групна работа). ▪ Цртање и изработка на апликации на картографски знаци. ▪ Вежби за препознавање картографски знаци.

▶ да знае да ги определува страните на светот во населените места (картографско опиsmенување); ▶ да усвои знаења за ориентација во просторот според сонцето (еден или два начини за ориентација во просторот); ▶ да се запознае за начинот на читање на географската карта на Република Македонија; ▶ да ги препознава основните проблеми во населбата; ▶ да развива позитивни ставови за улогата на жителите во надминувањето на локалните проблеми; ▶ да се поттикнува активно да учествува во организирани акции во функција на подобрување на условите за живот во локалната средина.	Проблемите во мојата населба	Релјеф Географска карта Географски знаци Станари/ жители Загаденост, бучава, просење, сообраќајни проблеми	▪ Индивидуално и групно коментирање на постојните проблеми во населбата преку нивно конкретизирање, на пример, поставување насочени прашања од типот: Што ти пречи во твојата месна заедница? Дали и како може да се реши проблемот? и сл. ▪ Драматизација и симулација на одредена ситуација „водена” од наставникот - со личен пример демонстрира каде се фрлаат отпадоци во околината. ▪ Активности за решавање на одделени актуелни проблеми во населбата.

Тема III: Општина (ориентационо 22 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ▶ да ги запознава поимите локална заедница и локална самоуправа; ▶ да се запознава со основната организација на општините; ▶ да се запознае што е тоа граѓанин како член на локалната заедница; ▶ да се запознава со најважните дејности во локалната заедница; ▶ да се запознава со комуналните дејности во локалната заедница; ▶ да се запознава со културниот живот на локалната заедница; ▶ да се запознава со културните институции во локалната заедница;	Локална заедница и локална самоуправа Економскиот живот во општината Културниот живот во општината	Локална заедница Локална самоуправа, Општина Граѓанин Градоначалник Совет на општината Фирми/претпријатија Работа/вработување, денари, трговија Култура Симболи Традиција Демократија Власт и управување Лидерство	▪ Посета на локалната заедница. ▪ Разговор со претставници од општината. ▪ Посета на општината, запознавање со иницијативите на општината. ▪ Прошетка низ општината, воочување стопански објекти (производни капацитети), стопански и услужни дејности. ▪ Говорна вежба: Што работат моите родители? - илустрации и слики на кои се прикажани различни професии. ▪ Игри: симулација-посета на продавница, амбуланта, фризерски салон и др. ▪ Техника грозд: изработка на грозд за стопанските и нестопанските дејности во општината. ▪ Симулација на бизнис зделка (играње на улоги). ▪ Илустрирање на општинските симболи. ▪ Говорна вежба: културните институции и/или традиции во локалната заедница. ▪ Посета на театар и/или музеј, објекти од културата, разговор за културно-историските споменици, нивното поставување и посетување - историско сведоштво за настани кои се случиле во минатото. ▪ Разговор за должностите и одговорностите на ученикот и наставникот во училишната заедница.

▶ да се поттикнува да ги негува традициите и симболите на локалната заедница; ▶ да развива чувство на одговорност кон себе си и кон другите; ▶ да се запознава со поимот демократија; ▶ да ги прифаќа и почитува различностите меѓу луѓето; ▶ да ја сфаќа улогата на лидерството; ▶ да се запознава со најзначајните јавни прашања и проблеми во општината; ▶ да стекне сознанија за начините на поставување и решавање на јавните прашања; ▶ да развива чувство на одговорност кон јавните потреби и прашања.	Демократскиот живот во општината Јавни прашања и проблеми во општината	Јавно прашање Социјални проблеми Невработеност Зависности Насилство	▪ Ингеренции на градоначалникот-симулација на избори за градоначалник (играње улоги). ▪ Теренска настава: посета на Советот на општината. ▪ Разговор за различностите помеѓу луѓето во локалната заедница. ▪ Изработка на Т-табела со воочување на јавните проблеми и предлози за нивно разрешување во општината - вклучување на претставници од општините за автентично толкување на нивните ингеренции.

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Препораки за користење на годишниот фонд на часови (72 часа годишно, 2 часа неделно).

Предложениот број на часови по наставни теми е ориентационен:

- ❖ Семејство, домаќинство и општество (ориентационо 28 часа);
- ❖ Живеалишта и населба (ориентационо 22 часа);
- ❖ Општина (ориентационо 22 часа).

Препораки за наставни средства:

- ♣ извори на учење од непосредната околина-примери на појави, настани, предмети и сл. во семејството, населбата, блиската околина и општината и општеството во целина како и за односите меѓу луѓето;
- ♣ енциклопедии за деца, речници, атласи, карти и сл.;
- ♣ Интернет, образовни софтвери, списанија за деца и сл.;
- ♣ аудио-визуелни средства (графоскоп, дигитална камера, телевизор, ДВД-плеер, видеоплеер, компјутер, ЛЦД проектор и други средства).

Важно е наставниот процес да биде заснован на:

- секојдневните реални состојби и прашања кои произлегуваат од непосредната лична и општествена околина на учесниците;
- холистичка, интердисциплинарна и интерактивна обработка на наставните содржини;
- насочување кон поврзување на сознанијата за поимите со конкретните односи и појави во семејството, локалната заедница и општината;
- насочување кон планирање и преземање на активности во непосредната околина;
- поттикнување на споредбен пристап во обработката и презентирањето на информации за појавите и другите сознанија на учениците.

За постигање на целите треба да се користат соодветни наставни форми од индивидуалната работа, работата во парови и групната работа. Во разработката на наставната содржина соодветно треба да се користат следниве методи и активности: проектна настава, проблематска настава, посети и разговори, играње на улоги и симулација, усна и писмена презентација. Се препорачуваат, исто така, и екскурзии, кога е тоа можно. Наставникот е самостоен при изборот на начините и пристапите во реализацијата на наставната програма.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следење на постигањата на учениците

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за учење, соработката со другите и сл. (формативно оценување). Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето. Во програмата се наведуваат начините на следење и оценување на постигањата на учениците во рамките на наставните теми низ активностите на учениците во кои спаѓаат и активностите поврзани со водењето на портфолио за ученикот со задачи, извештаи од истражувачките активности и сл. Други средства и постапки за следење и оценување: говорни вежби; разговор-дијалог наставник-ученик; работни листови; тестови на знаења. Постигањата на учениците се оценуваат комбинирани со описни и бројчани оценки во текот на наставата, а на крајот на наставната година со бројчана оценка

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмага во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор за I, II, III, IV одделение и за наставните средства за IV одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по основи на општествени науки во четврто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- Филозофски факултет - Институт за дефектологија, дипломиран дефектолог;
- дефектолошки факултет согласно Законот за основно образование.

Изготвил: работна група,

координатор Марија Симонова, советник во Бирото за развој на образованието-Скопје

Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на Сектор во Бирото за развој на образованието-Скопје

8. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по основи на општествените науки за четврто одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикел, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Бр. 11-443/27

на ден 13.08 2011 год.
СКОПЈЕ
Скопје

Министер,
М-р Панче Крацев

